

Смијернице за попуњавање упитника ТР-ЖС

Примјери екстерних текућих трошкова који се приказују у Табели 2.2.

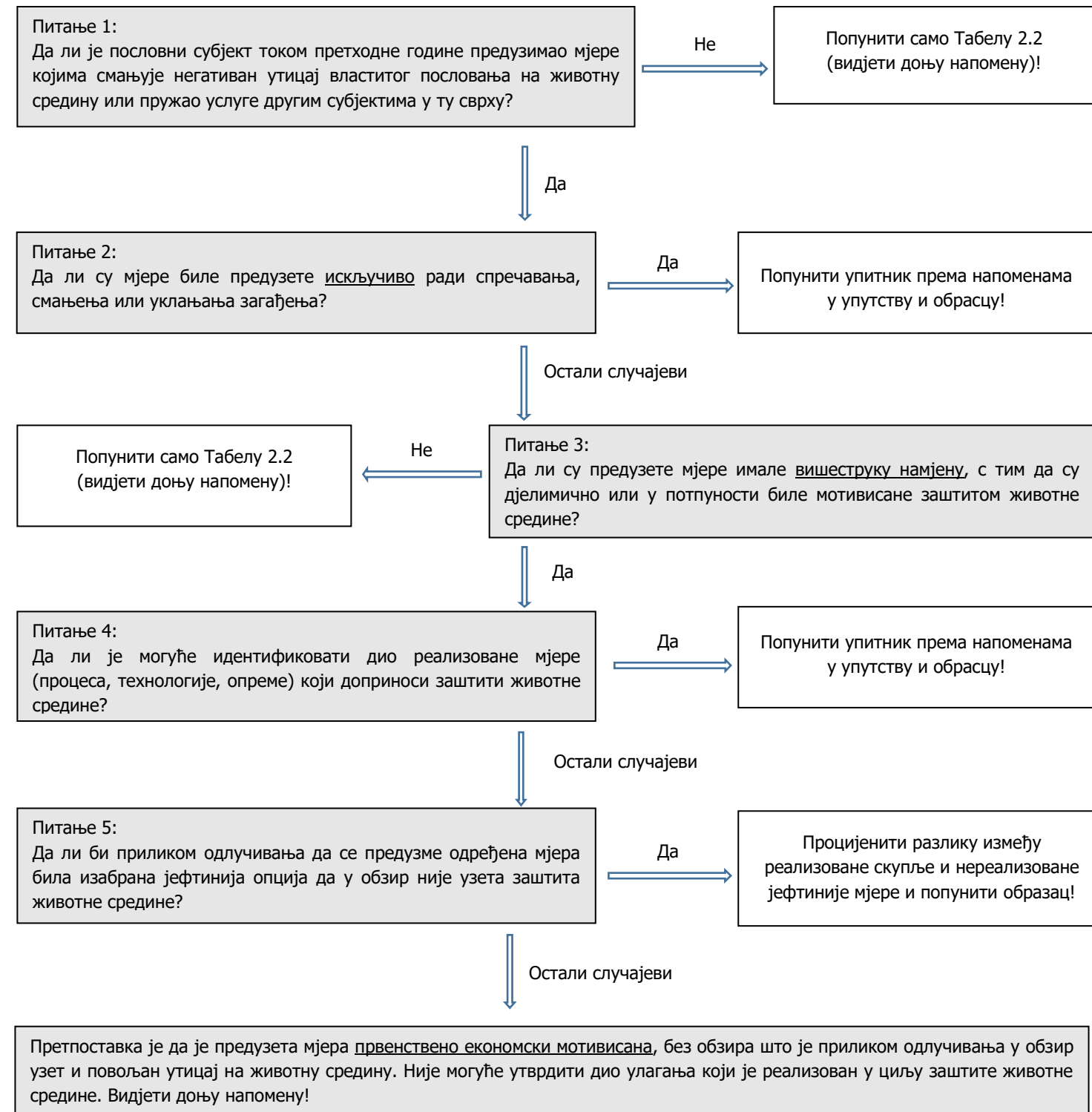
Област заштите животне средине	Екстерни текући трошкови заштите животне средине
Заштита ваздуха	Плаћање за услугу мјерења емисија у ваздух, за филтере и друго.
Управљање отпадним водама	Плаћање за услугу одводње отпадних вода, тј. управљања <u>јавном канализацијом</u> , услугу уклањања течног отпада, узорковања и одстрањивања муља, за третман отпадних вода и друго.
Управљање отпадом	Плаћање за услугу одвоза и одлагања отпада, уништавања хемикалија, трошкови изнајмљивања опреме за третман отпада (пресе за отпад, контејнери за посебне врсте отпада) и друго.
Заштита и санација земљишта, подземних и површинских вода	Плаћање за услугу уклањања и третмана контаминираних земље или подземне воде.
Остало	Плаћање консултантских услуга за обуку особља и других услуга у области заштите животне средине, трошкови ревизије система управљања животном средином, трошкови надзора од стране надлежних институција, плаћање услуге одржавања сертификације и друго.

ТАБЕЛА 3. Приходи/уштеде од активности повезаних са заштитом животне средине

Приходи од активности везаних за заштиту животне средине обухватају:

- **колона а:** приходе од пружања услуга за заштиту животне средине (на примјер, приход од пружања услуге одвоза и третмана отпада, приход од одлагања отпада на депонијама, управљања јавном канализацијом, тј. уклањања отпадних вода, уређења и одржавања паркова, зелених и рекреационих површина, деконтаминације земљишта и других санитарних дјелатности);
- **колона б:** приходе од продаје споредних производа, који су настали приликом провођења активности чији је циљ заштита животне средине и имају тржишну вриједност (на примјер, продаја електричне енергије настале у процесу отплињавања одлагалишта отпада, продаја отпадног материјала ако је то мјера управљања отпадом). Споредни производ треба увијек да проистиче из обављања активности заштите животне средине и
- **колона в:** уштеде настале интерном употребом споредних производа који су настали као резултат активности заштите животне средине (на примјер, уштеде настале смањењем количине отпада, вриједност отпада који се користи у извјештајној јединици као секундарна сировина, уштеде остварене преласком на интерну рециклажу и збрињавање отпада умјесто плаћања услуге другим субјектима и друго).

Сви приходи и уштеде треба да произилазе из обављања активности заштите животне средине.

Напомена:

1. Сви пословни субјекти, без обзира да ли су имали инвестиције у заштиту животне средине, треба да попуне **Табелу 2.2**, уколико су плаћали услугу одвоза отпада и одводње отпадних вода (јавна канализација);
2. **Табелу 3.** попуњавају пословни субјекти који су остварили приходе или уштеде од обављања активности заштите животне средине.

УПУТСТВО ЗА ПОПУЊАВАЊЕ УПИТНИКА ТР-ЖС

Статистичким извјештајем ТР-ЖС прикупљају се подаци о финансијским средствима које пословни субјекти издвајају у циљу спрјечавања, смањења или уклањања загађења и било којег вида деградације животне средине, произашле из обављања дјелатности пословног субјекта. Извјештај ТР-ЖС достављају пословни субјекти чија је главна дјелатност по Класификацији дјелатности КД БиХ 2010 разврстана у подручја: вађење руда и камена (В), прерађивачка индустрија (С), производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (D) и снабдијевање водом; канализација, управљање отпадом и дјелатности санације (ремедијације) животне средине (Е).

Предмет посматрања су трошкови чији је **примарни циљ заштита животне средине**, при чему се трошкови који се односе на коришћење природних ресурса (на примјер, снабдијевање водом) не узимају у обзир. Такође, трошкове чији примарни циљ је задовољење техничких, здравствених или захтјева заштите на раду не треба приказивати у извјештају, чак и када је крајњи ефекат таквих трошкова повољан по животну средину.

Вриједност трошкова треба приказати у КМ. Уколико не располагете прецизним подацима, молимо да извршите процјене.

ТАБЕЛА 1.1 - Инвестиције у уклањање загађења (на крају производног процеса)

Инвестиције у уклањање загађења (тзв. „end-of-ripe“ инвестиције) представљају улагање у опрему, технологију, процес или метод намијењен искључиво за смањење или уклањање **већ насталог загађења** (нпр. пречишћавање ваздуха, пречишћавање отпадних вода, уклањање чврстог отпада). Ова врста инвестиција обично **не утиче на производни процес**.

Укупну вриједност инвестиције реализоване у посматраној години потребно је распоредити према извору финансирања у колонама од **„а“ до „д“** (Табела 1.1 и Табела 1.2):

- Колона „а“ - вриједност инвестиције која је финансирана властитим средствима;
- Колона „б“ - вриједност инвестиције која је реализована у посматраној години помоћу кредита домаћих и страних кредитора, укључујући лизинг;
- Колона „в“ - вриједност инвестиције финансиране удруженим средствима домаћих и страних инвеститора. Уписију се средства која су пренесена на рачун непосредног инвеститора;
- Колона „г“ - вриједност инвестиције финансиране средствима из фондова, јавног буџета, ентитета и локалних заједница, донације;
- Колона „д“ - вриједност инвестиције финансиране средствима из других извора (описати извор у простору за напомене на полеђини обрасца).

Примјери инвестиција које се приказују у Табели 1.1:

Област заштите животне средине	Инвестиције у уклањање насталог загађења
Заштита ваздуха и климе	Улагање у разне врсте филтера, циклона, центрифуга, кондензатора, у опрему за пречишћавање и третман насталих гасова, опрему за термичку и каталитичку обраду гасова из производње, опрему за мјерење, контролу и анализу квалитета насталих гасова, у мјере за смањење количине настале прашине и друго.
Управљање отпадним водама	Улагање у властита постројења за пречишћавање отпадних вода, уљне сепараторе, таложнике, базене за неутрализацију, уређаје за третман муља, мјерне уређаје, прикључивање на општинске пречишћиваче отпадних вода и друго.
Управљање отпадом	Улагање у властиту опрему за складиштење и транспорт отпада (возила, контејнери, претоварне станице), у уређаје за сортирање, пресе, дробилице, инвестиције у властито одлагалиште отпада и друго.
Заштита и санација земљишта, подземних и површинских вода	Улагање у мјере деконтаминације земљишта, заштиту земљишта и подземних вода изградњом насипа, прекривањем одлагалишта, у сакупљање и одвођење просутих загађења, у мјере и опрему за анализу, мјерење и контролу количине загађујућих материја у земљи и водама и друго.
Смањење буке и вибрација	Улагање у различите материјале и мјере за смањење буке и вибрација: затварање производних система, постављање звучне изолације, преграда против буке, конструкција којима се пригушују вибрације и друго.
Заштита биодиверзитета и пејзажа	Улагање у мјере заштите природних подручја (мочвара, водотока, ливада, пашњака), у зелени појас око индустријских постројења и паркова, рекултивацију пејзажа на мјестима гдје су били рудници, каменоломи и слично.
Остале области заштите животне средине	Улагање у смањење или уклањање радиоактивног зрачења (нпр. сакупљање изразито радиоактивног отпада, а не могу се сврстати у неку од горе наведених области.

ТАБЕЛА 1.2 - Инвестиције у спречавање загађења (интегрисане технологије)

Инвестиције у спречавање загађења (интегрисане технологије) подразумијевају улагање у нове или адаптацију постојећих метода, технологија, процеса или опреме са намјером да се спријечи настанак или смањи количина штетних материја и ниво загађења **током производног процеса**. Ова врста инвестиција подразумијева промјену у процесу производње, начину пословања или коришћење сировина којима се спријечава или смањује настанак загађујућих материја на извору настанка. Уколико је заштита животне средине споредни циљ инвестиције у нови метод, опрему или технологију потребно је утврдити колико је вриједност таквог улагања већа у односу на инвестицију која није реализована јер би била мање повољна по животну средину.

Колоне према извору финансирања од **„а“ до „д“** попуњавају се према напоменама наведеним за Табелу 1.1.

Примјери инвестиција које се приказују у Табели 1.2:

Област заштите животне средине	Инвестиције у спречавање настанка загађења
Заштита ваздуха	Улагање у рецикулацију процесних гасова и затварање производних процеса, мјере преласка на сировине и горива чијом употребом се смањује настанак штетних гасова (на примјер, замјену фосилних горива горивима која мање загађују), замјену расхладне течности, реконструкцију пећи, мјере побољшања технологије спаљивања, системе контроле, контролу употребе хемикалија и друго.
Управљање отпадним водама	Улагање у системе рецикулације воде, затворене системе хлађења, у прелазак са система хлађења водом на систем хлађења ваздухом како би се спријечило термичко загађење, у опрему за ефикасније коришћење воде и смањење количине испуштене отпадне воде, у прелазак на улазне сировине мање штетне по животну средину, у процесе који су скупљи, али мање загађују и друго.
Управљање отпадом	Улагање у мјере коришћења отпадних материјала у процесу производње (уколико је намјера смањити количину отпада, а не економска корист), у смањење количине или промјену врсте улазних сировина како би се смањила количина отпада, у опрему која је скупља од стандардне јер смањује настанак отпада и друго.
Заштита и санација земљишта, подземних и површинских вода	Улагање у резервоаре са двоструким зидовима како би се спријечило цурење и заштитило тло и подземне воде од загађења, у опрему и мјере за смањење инфилтрације загађивача у земљиште, подземне и површинске воде.
Смањење буке и вибрација	Куповина машина, опреме, алата који производе мању буку; улагање у мјере којима са смањује или спречава настанак вибрација; коришћење специјалних изолационих материјала при изградњи и реконструкцији објеката ради смањења буке и вибрација.
Заштита биодиверзитета и пејзажа	Улагање у мјере за спречавање штете по пејзаж, природна станишта, флору и фауну, мјере којима се ограничава коришћење подземних вода.
Остале области заштите животне средине	Улагање у мјере смањења или спречавања зрачења и друге активности којима је циљ заштита животне средине.

ТАБЕЛА 2.1 - Интерни текући трошкови заштите животне средине

Интерни текући трошкови настају коришћењем унутрашњих ресурса пословног субјекта приликом обављања активности заштите животне средине. Ови трошкови су намијењени за:

- рад и одржавање опреме за заштиту животне средине (куповина потрошног материјала, сировина, горива итд.) – **колона „а“**
- бруто плате запослених који су ангажовани на пословима заштите животне средине (искључујући додатне трошкове попут теренског додатка, превоза, заштите на раду) – **колона „б“**
- и друге активности (управљање, успостављање и одржавање информационог система, припрема за добијање еколошке дозволе, обука и информисање запослених) – **колона „в“**.

Искључено је плаћање другим пословним субјектима за услугу заштите животне средине (јавном сектору или специјализованим оператерима), које се приказује у Табели 2.2.

Примјери интерних текућих трошкова које треба распоредити у колоне од „а“ до „в“ Табеле 2.1:

Област заштите животне средине	Интерни текући трошкови заштите животне средине
Заштита ваздуха	Трошкови самосталне анализе квалитета ваздуха, контроле и одржавања расхладних система, контроле и одржавања вентилације, трошкови замјене угљених филтера, трошкови одржавања уређаја за пречишћавање ваздуха, бруто плате запослених на заштити ваздуха.
Управљање отпадним водама	Трошкови самосталног одржавања уређаја за пречишћавање отпадних вода, одржавања расхладних система, система контроле емисије загађујућих материја у воду, узорковања отпадних вода, одржавања таложника и уљних сепаратора, бруто плате запослених на управљању отпадним водама и друго.
Управљање отпадом	Трошкови самосталног рециклирања отпада, трошкови самосталног превоза отпада, одржавања уређаја/постројења за третман отпада, бруто плате запослених на пословима управљања отпадом и друго.
Остало	Интерни трошкови успостављања система управљања животном средином, трошкови припрема за стицање сертификата у области животне средине, прикупљања информација о животној средини, обуке запослених и опште администрације у области заштите животне средине, израде извјештаја о животној средини, трошкови учешћа у истраживачким и развојним пројектима за заштиту животне средине и друго.

ТАБЕЛА 2.2 - Екстерни текући трошкови заштите животне средине

Екстерни текући трошкови обухватају плаћање другим пословним субјектима за услугу заштите животне средине (јавном сектору или специјализованим оператерима, јавним или приватним, за сакупљање отпада, за одводњу или обраду отпадних вода, за деконтаминацију земљишта и подземних вода). **Искључени су порези и новчане казне**. У извјештају ТР-ЖС **не треба приказивати** издатке за посебне водне накнаде плаћене ЈУ Воде Српске и накнаду плаћену Фонду за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске за оптерећење животне средине отпадом.